

Crna Gora

DECENIJA
OBNOVE
NEZAVISNOSTI
HILJADU GODINA
DRŽAVNOSTI
2015

Da je vječna Crna Gora

AKCIONI PLAN ZAPOŠLJAVANJA I RAZVOJA LJUDSKIH RESURSA ZA 2017. GODINU

Podgorica, decembar 2016. godine

Sadržaj:

Lista skaćenica	3
Uvodne napomene	4
Dio I: Strateški, makroekonomski i analitički okvir za izradu Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu	5
1.1 Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016–2020	5
1.2 Makroekonomска предвиђања и буџетска ограничења као основ за израду Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu	6
Dio II: Realizacija ključnih mjera i aktivnosti Akcionog plana zapošljavanja u 2016. godini	8
2.1 Prioritet I: Povećanje zaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti.....	8
2.2 Prioritet II: Efikasno funkcionisanje tržišta rada	10
2.3 Prioritet III: Unapređenje kvalifikacija i kompetencija usklađenih sa potrebama tržišta rada	11
2.4 Prioritet IV: Promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva.....	13
2.5 Ocjene stanja i preporuke iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori u 2016. godini.....	14
2.6 Osnovne karakteristike kretanja na tržištu rada tokom 2016. godine	14
2.7 Izazovi na tržištu rada.....	17
Dio III: Pregled mjera i aktivnosti Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu.....	21
Dio IV. Potrebna finansijska sredstva za realizaciju aktivnosti Akcionog plana	34

Lista skaćenica

APZ	Aktivne politike zapošljavanja
ARS	Anketa o radnoj snazi
BDP	Bruto domaći proizvod
CSO	Centar za stručno obrazovanje
CSR	Centar za socijalni rad
EU	Evropska unija
IC	Ispitni centar
IPA	Instrument za predrustvu pomoć
IRF	Investicioni razvojni fond
JLS	Jedinice lokalne samouprave
ME	Ministarstvo ekonomije
MF	Ministarstvo finansija
MN	Ministarstvo nauke
MORT	Ministarstvo održivog razvoja i turizma
MP	Ministarstvo prosvjetе
MPRR	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja
MRSS	Ministarstvo rada i socijalnog staranja
MZ	Ministarstvo zdravlja
NOK	Nacionalni okvir kvalifikacija
NVO	Nevladine organizacije
PKCG	Privredna komora
RE	Romi i Egipćani
RLjR	Razvoj ljudskih resursa
SS	Socijalni savjet
UIP	Uprava za inspekcijske poslove
UPCG	Unija poslodavaca Crne Gore
ZZZCG	Zavod za zapošljavanje Crne Gore

Uvodne napomene

Nacionalni akcioni plan zapošljavanja predstavlja osnovni instrument sprovođenja aktivne politike zapošljavanja za period od jedne godine. Planom se definišu mјere i aktivnosti za ostvarivanje ciljeva, finansijski okvir za sprovođenje mјera i aktivnosti, nosioci realizacije mјera i aktivnosti, pokazatelje uspešnosti (indikatore) realizacije mјera i aktivnosti, kako bi se dostigli ciljevi u okviru prioriteta definisanih Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016–2020. godine.

Ovaj Akcioni plan slijedi, potvrđuje i dograđuje vrijednosti i ciljeve definisane Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020, nastoјeći da dodatno naglasi neophodnost vođenja sveobuhvatne, multisektorski zasnovane politike zapošljavanja i potrebu intenziviranja primjene mјera kojima bi se na što širem frontu djelovalo na rast zaposlenosti i aktivnosti stanovništva i na smanjivanje nezaposlenosti.

Dio I: Strateški, makroekonomski i analitički okvir za izradu Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu

Crna Gora kao zemlja kandidat za članstvo u Evropskoj uniji čvrsto je opredijeljena prema suštinskoj primjeni evropskih vrijednosti i standarda. U tom smislu, zaposlenost se mora sagledavati kao ključni cilj društvenog i ekonomskog razvoja, koji neposredno utiče na blagostanje i kvalitet života stanovništva.

1.1 Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016–2020

Nacionalna strategija zapošljavanja 2016-2020, koja je usvojena krajem 2015. godine, predstavlja osnovni programski okvir za definisanje politike zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa.

Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020 predstavlja sektorski, doprinos oticanju prepreka privrednom rastu Crne Gore i direktni je nastavak strateškog okvira koji je postavljen Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za period 2012-2015. Ovo iz razloga što je postojeći strateški okvir zasnovan na međsektorskoj definiciji politike zapošljavanja, koja ohvata mјere kako na strani ponude tako i na strani tražnje, razvojne ciljeve zapošljavanja i opšteg razvoja ljudskih resursa.

Novi pristup politici zapošljavanja podrazumijeva širi kontekst sagledavanja i sprovodenja strukturalnih reformi, sektorskih politika, pojedinačnih mјera, sa ciljem uklanjanja prepreka i stvaranje uslova za ubrzani privredni rast, kao glavnog generatora rasta zaposlenosti.

Okvir za izradu ovog dokumenta predstavljala su ključna nacionalna i evropska dokumenta: Program ekonomskih reformi za Crnu Goru 2015-2017, Pravci razvoja Crne Gore 2015-2018, Program reforme politike zapošljavanja i socijalne politike 2015-2020; Strategija Evropa 2020 i revidirani set Smjernica politika zapošljavanja država članica iz 2015. godine.

Opšti cilj strategije je „Stvaranje optimalnih uslova za rast zaposlenosti i unapređenje ljudskih resursa u Crnoj Gori“ i za njegovu realizaciju definisana su četiri prioriteta:

Prioritet I: Povećanje zaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti

Prioritet II: Efikasno funkcionisanje tržišta rada

Prioritet III: Unapređenje kvalifikacija i kompetencija usklađenih sa potrebama tržišta rada,

Prioritet IV: Promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva

Glavne oblasti unapređenja tržišta rada Crne Gore, a na osnovu kojih su postavljeni prioriteti Strategije jesu:

- unapređenje poslovnog okruženja, porast konkurentnosti i jačanje makroekonomskih stabiliteta, ubrzanje privrednog rasta kao glavnog generatora rasta zaposlenosti, mјere aktivne politike zapošljavanja koje su usmjerenе prema većoj efikasnosti tržišta rada, jačanje kapaciteta Zavoda za zapošljavanje (Prioritet I);

- promovisanje fleksigurnosti i smanjivanje rigidnosti zakonodavne zaštite zaposlenja, usaglašavanje sa evropskom regulativom politike zapošljavanja i socijalne politike, kao i podsticanje formalizacije neformalne zaposlenosti kroz dobro odmjeran balans podsticaja, prevencija i sankcija (Prioritet II);
- rast produktivnosti i razvoj ljudskih resursa kroz unapređenje znanja, vještina i kompetencija u cilju povećanja mogućnosti zapošljavanja i povećanja konkurentnosti kroz formalno obrazovanje, neformalno učenje i ospozobljavanje (Prioritet III);
- unapređenje socijalnih davanja i usluga socijalne i dječje zaštite, u cilju bolje pokrivenosti i aktivacije ranjivih grupa, integracije u obrazovanju i zapošljavanju lica sa invaliditetom, kao i na podsticanju uključivanja pripradnika ranjivih grupa na tržište rada (Prioritet IV)

Strategijom su utvrđeni i pokazatelji mjerena uspjeha njene implementacije, prema kojima je, između ostalih, predviđeno da se, u četvrtogodišnjem periodu, međunarodno uporediva stopa zaposlenosti (15-64) prema Anketi o radnoj snazi (MONSTAT), poveća sa 50,4% na 56%, stopa zaposlenosti žena (15-64) poveća sa 45,3% na 51%, stopa nezaposlenosti (15-64) smanji sa 18,2% na 14%, stopa nezaposlenosti mladih (15-24) smanji sa 35,8% na 29%, stopa registrovane nezaposlenosti prema podacima ZZCG smanji sa 14,95% na 13,5%, itd.

1.2 Makroekonomска predviđanja i budžetska ograničenja kao osnov za izradu Aktionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu

Prema smjernicama makroekonomске i fiskalne politike 2015-2018¹, ekonomski politika Crne Gore u posmatranom periodu, biće uslovljena nizom faktora, od kretanja na globalnom i regionalnom nivou, obaveza iz procesa pridruživanja EU, do potrebe stvaranje uslova za jačanje ekonomskog rasta i razvoja i, s tim u vezi, valorizacije značajnih prirodnih, privrednih i ljudskih potencijala.

Osnovni cilj ekonomski politike je **povećanje zaposlenosti i životnog standarda** svih stanovnika Crne Gore. Da bi se stvorili uslovi za brži i ravnomjerniji rast i razvoj, uspostavljen je aktivan odnos i radi se na suštinskom rješavanju identifikovanih problema, odnosno smanjenju/eliminisanju ključnih prepreka i izazova sa kojima se suočava Crna Gora na makroekonomskom nivou, a koji se, prije svega, odnose na fiskalnu stabilnost i stabilnost finansijskog i, u tom okviru, posebno bankarskog sektora

S tim u vezi osnovne pretpostavke ekonomskog rasta oslanjaju se na sljedećem:

- sprovođenje započetih strukturalnih reformi, kao i realizacija utvrđenih prioritetnih sektorskih politika i infrastrukturnih projekata, što će rezultirati bržim ekonomskim rastom i povećanjem konkurenčnosti crnogorske ekonomije, a što je kompatibilno i sa zahtjevima i preporukama Evropske komisije
- odgovorno vođenje fiskalne politike, bazirane na principima konkurenčnosti, predvidivosti i konzistentnosti, je osnovno opredjeljenje Vlade Crne Gore. Obezbeđenje i održavanje fiskalne stabilnosti nije samo preduslov ukupne ekonomski stabilnosti i dugoročnog privrednog rasta, već i determinanta dostupnosti međunarodnih finansijskih tržišta, odnosno pregovaračke pozicije Crne

¹ Ministarstvo finansija: Smjernice makroekonomске i fiskalne politike za period 2015-2018.godine

Gore u procesu pristupanja EU. Povećanje budžetskih prihoda, smanjenje tekuće potrošnje i povećanje investicija u infrastrukturu, uspostavljanje trenda smanjenja javnog duga i njegovo finansiranje iz ekonomskog rasta, očekivani su rezultati mjera i aktivnosti iz domena fiskalne politike.

Prema projekcijama Ministarstva finansija Crne Gore, u periodu 2015-2018. godine predviđen je realan rast BDP-a od 4,0% u 2017 i 3,0% u 2018. godini. Prosječan rast u kompletном četvorogodišnjem periodu će iznositi 3,6%, s tim što će doći do pada ekonomske aktivnosti u 2018. godini kao posljedica visoke baze iz prethodne godine i modela rasta zasnovanog na investicijama. Zaposlenost će se postepeno povećavati tokom čitavog perioda (prosječno 0,7% godišnje) kao posljedica rasta ekonomske aktivnosti uzrokovane visokim nivoom investicija. Dinamika na tržištu rada će svakako zavisiti od stepena uključivanja domaćih kapaciteta u realizaciju projekata. Nezaposlenost, mjerena metodologijom ILO, postepeno će se smanjivati, da bi se sa 19,4% u 2014, smanjila na 18,1% u 2018, kao rezultat rasta ekonomske aktivnosti, a posebno u sektorima građevinarstva i vađenje ruda i kamena.

Potreba nastavljanja budžetske konsolidacije i štednje, uslovjava i dalji nivo smanjenog obima sredstava namijenjenih aktivnim mjerama tržišta rada, koje čine okosnicu mjera/aktivnosti Akcionog plana zapošljavanja za 2017. godinu. Tako je prema budžetskom okviru za 2017. godinu, planiran iznos sredstava za mjere aktive politike zapošljavanja u iznosu od oko 4 miliona eura što uslovjava izbor onih aktivnih mjera koje u kratkom roku mogu dati najveće rezultate, poštujući principe selektivnosti i ciljana na najugoženije grupe nezaposlenih lica.

Takođe, planirana su sredstva Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom u iznosu od oko 5 miliona eura.

Ovdje treba istaći i sredstva opredijeljena za realizaciju petog ciklusa Programa stručnog ospozobljavanja visokoškolaca u iznosu od oko 8 mil. eura.

Takođe, kroz implementaciju nove Uredbe o subvencijama za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica (2016-2017), nastavće se davanje određenih olakšica/subvencija za preduzeća ili poslodavce koji zapošljavaju određene kategorije nezaposlenih lica, a koja su svrstana u kategorije lica koja su u nepovoljnem položaju. Ova sredstva se, u širem smislu, mogu smatrati mjerom aktivne politike tržišta rada.

Dio II: Realizacija ključnih mjera i aktivnosti Akcionog plana zapošljavanja u 2016. godini

Nacionalni akcioni plan zapošljavanja predstavlja osnovni instrument sprovođenja aktivne politike zapošljavanja za period od jedne godine. Planom se definišu mjere i aktivnosti za ostvarivanje ciljeva, finansijski okvir za sprovođenje mjera i aktivnosti, nosioci realizacije mjera i aktivnosti, pokazatelje uspješnosti (indikatore) realizacije mjera i aktivnosti, kako bi se dostigli ciljevi u okviru prioriteta definisanih Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016–2020. godine.

Na osnovu raspoloživih informacija zaključno sa trećim kvartalom 2016. godine, u najvećem dijelu mjera i aktivnosti, Akcioni plan zapošljavanja je realizovan u prihvatljivom obimu.

2.1 Prioritet I: Povećanje zaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti

U okviru **prvog cila** - Stimulisanje kreiranja zaposlenosti i podsticanje konkurentnosti unapređenjem poslovног okruženja, predviđeno je sprovođenje 13 mjera.

U dijelu realizacije programa državne pomoći – Program **podsticanja razvoja klastera** u Crnoj Gori do kraja 2016. godine, u okviru Javnog poziva za učešće u Programu u 2016. godini finansijska pomoć je dobrena za 6 klastera. Realizacija aktivnosti klastera je u toku, a njihova finalizacija predviđena je za kraj tekuće godine. Osim toga, kroz Programa podsticanja razvoja konkurenčnosti preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća u Sjevernom regionu CG i manje razvijenim jedinicama lokalne samouprave, subvencija kamatne stope od strane Ministarstva ekonomije u 2016. god. odnosila se na kredite 27 privrednih subjekata (odobrene 2012. god.). U ovom segmentu će se nastaviti realizacija Programa do 2019. godine, tj. do roka dospijeća svih kredita.

Kada je riječ o Programu **povećanja regionalne i lokalne konkurenčnosti** kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja za period 2014-2016, u okviru Javnog poziva za učešće u Programu u 2016. god. finansijska pomoć je dobrena za 30 privrednih subjekata. Realizacija aktivnosti je u toku, a njihova finalizacija predviđena je za kraj tekuće godine. Nastavak realizacije ovog programa predviđen je i za 2017. godinu.

U okviru aktivnosti usmjerenih ka **podsticanju razvoja biznis zona**, donijeta je nova Uredba o biznis zonama i primjena iste počinje od decembra 2016. godine. Nadalje, u okviru podsticanja direktnih investicija kroz realizaciju prethodne Uredbe, objavljen je II Javni oglas za učešće u postupku dodjele sredstava za podsticanje direktnih investicija; Vlada Crne Gore donijela je Odluku o dodjeli sredstava za podsticanje direktnih investicija; takođe, Vlada Crne Gore zaključila je ugovore o korišćenju sredstava za podsticanje direktnih investicija.

U okviru **unapređenja rada Socijalnog savjeta i socijalnog dijaloga** kroz razvoj kolektivnog pregovaranja i sagledavanje uticaja ekonomske politike na tržište rada, Socijalni savjet Crne Gore je usvojio dokument „Pravni okvir i funkcionisanje nacionalnog i lokalnih socijalnih savjeta“ napisan u saradnji sa Međunarodnom organizacijom rada, a u okviru aktivnosti predviđenih Programom dostojanstvenog rada 2015-2017. Takođe, Socijalni savjet Crne Gore je preporučio radnoj grupi za pripremu Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Socijalnom savjetu da ovaj materijal

koristi prilikom izrade predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Socijalnom savjetu. Socijalni savjet je u toku 2016. godine donio jednu preporuku i pet zaključaka.

Inspekcija rada, sa ciljem efikasnije zaštite prava radnika i sprečavanja neprijavljenog rada, u periodu januar - septembar 2016.godine izvršila je 8.268 inspekcijska nadzora. Od 8.268 inspekcijska nadzora, utvrđeno je 4.405 nepravilnosti, nakon kojih su od strane Inspektora rada preduzete upravne i druge mјere: preventivno, ukazano je u 1.762 slučaja poslodavcima da utvrđene nepravilnost otklonje u razumnom roku, donijeto je 152 rješenja, od kojih 28 o zabrani rada a 124 se odnose na otklanjanje utvrđenih nepravilnosti i nedostataka kod subjekata nadzora.

U dijelu implementacije IPA projekta **Efikasne i inkluzivne mjere politike zapošljavanja**, u toku je sprovođenje projekta "Aktivne mјere tržišta rada za zapošljivost", dok je započeta i realizacija grant šeme "Mladi, žene i dugoročno nezaposleni na tržištu rada". Pomenuti projekti nastaviće sa realizacijom u 2017. godini.

Unija poslodavaca je, u okviru realizacije aktivnosti vezanih za politiku zapošljavanja, na konferenciji za medije koja je održana u julu 2016 predstavila tri nova strateška dokumenta - izvještaja: (1) "Pristup finansijskim sredstvima u Crnoj Gori", (2) "Korupcija u Crnoj Gori", (3) "Neusklađenost tržišta rada i obrazovanog sistema u Crnoj Gori". Takođe, u dijelu implementacije projekta „Uprava po mjeri gradjana i biznisa“, Preduzetnici su putem portala www.bezbarijera.me prijavili ukupno 124 barijere, koje su svrstane u 8 kategorija, koje obuhvataju: neadekvatnu zakonsku regulativu, visoke takse, neefikasnu administraciju, finansijska ograničenja u pokretanju i vođenju biznisa, različita ograničenja u poslovanju, sivu ekonomiju, neadekvatnu inspekcijsku kontrolu i komplikovane i nejasne procedure.

U okviru **drugog cilja** - Povećanje efikasnosti mјera aktivne politike zapošljavanja sa posebnim naglaskom na uključivanje na tržište rada mladih, žena i dugoročno nezaposlenih lica, predviđeno je 15 mјera.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore u prvih devet mjeseci 2016. godine, u okviru realizacije programa obrazovanja i osposobljavanja nezaposlenih lica, u mjeru je uključio 441 nezaposleno lice; kroz realizaciju javnih radova, programa društvene brige o djeci i mladima, zaštite lica sa invaliditetom, zaštite životne sredine, pomoći starim licima, obrazovnih, kulturnih i drugih programa od javnog interesa, za prioritetno, dugoročno nezaposlena lica, u programe je bilo uključeno 1074 nezaposlena lica. Pomenute aktivnosti nastaviće se i u 2017. godini.

Kroz program **osposobljavanja za rad kod poslodavca**, u referentnom periodu učestvovalo je 218 lica dok je program **osposobljavanja za samostalan rad** obuhvatilo 65 učesnika. Takođe, sprovedeni su i ostali programi za dugoročno nezaposlena lica koji su obuhvatili 100 učesnika U 2016. godini, Zavod za zapošljavanje nastavio je sa implementacijom pilot programa „Stimulisanje zapošljavanja lica sa stečenim srednjim obrazovanjem“, koji je obuhvatilo visokoobrazovane mlade u svim crnogorskim opštinama.

U okviru Programa stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem, u okviru četvrte generacije (2025-2016), priliku za sticanje prvog radnog iskustva i prakse dobilo je 3452 visokoškolca.

U dijelu **subvencionisanja zapošljavanja određenih kategorija nezaposlenih lica**, u 2016. godini 420 poslodavaca je koristilo subvencije predviđene Uredbom o subvencionisanju zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica, a one su se odnosile na 4.997 lica (2.879 muškaraca i 2.118 žena).

Unija poslodavaca je, kroz realizaciju obuka za poslodavce i zaposlene, u 2016. godini realizovala najmanje 10 obuka, konferencija i okruglih stolova na različite teme. Pomenuta aktivnost je jedna od redovnih, tako da će biti implementirana i kroz 2017. godinu.

U okviru **trećeg cilja** - Obezbjedivanje veće zaposlenosti u nerazvijenim područjima Crne Gore, predviđene su tri aktivnosti.

Kroz **stimulisanje preduzetništva kroz kredite za samozapošljavanje uključujući manje razvijene jedinice lokalne samouprave**, Zavod za zapošljavanje Crne Gore u periodu od 01.01.2016. do 28.11.2016. godine dodijelio je 21 kredit od toga 9 kredita dodijeljeno u manje razvijenim jedinicama. Kao nastavak ove aktivnosti, u 2017. godini će se implementirati aktivnost podsticanja razvoja preduzetništva putem kreditiranja, pod uslovima povoljnijim od tržišnih, onih biznis ideja koje u sebi sadrže novo zapošljavanje. Takođe, u istom periodu Zavod je sprovedio **obuke za preduzetnike i lica koja započinju biznis**, koje su obuhvatile 140 lica.

Aktivnosti **finansijske i savjetodavne podrške za one koji otpočinju posao**, posebno na sjeveru Crne Gore, kako bi se promovisao agro turizam i drugi alternativni oblici ekonomске aktivnosti, kao što su zeleni poslovi, u 2016. godini ogledaju se u mjeri podrške za diverzifikaciju ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima, te je u referentnom periodu podržano 7 projekata sa 17.624,41 €.

2.2 Prioritet II: Efikasno funkcionisanje tržišta rada

U okviru **prvog cilja** - Usaglašavanje sa evropskom regulativom politike zapošljavanja i socijalne politike, predviđene su dvije aktivnosti.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u 2016. godini sprovedilo je aktivnosti na izradi dva nova zakona sa ciljem usaglašavanja sa evropskom regulativom politike zapošljavanja i socijalne politike: **Zakon o radu i Zakon o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti**. U 2016. godini pripremljen je nacrt Zakona o radu dok su sprovedene pripremne aktivnosti na izradi novog Zakona o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti (obezbjedena ekspertska pomoć i formirana radna grupa, koja je započela sa radom).

U okviru **drugog cilja** - Promovisanje fleksigurnosti i smanjivanje rigidnosti zakonodavne zaštite zaposlenja, predviđene su dvije aktivnosti.

Kroz mjeru **promovisanja fleksibilnosti na tržištu rada i povećanje efikasnosti posredovanja u zapošljavanju**, u 2016. godini osnovana je jedna agencija za zapošljavanje i četiri agencije za privremeno ustupanje zaposlenih. Trenutno postoji 6 agencija za zapošljavanje i 20 agencija za

privremeno ustupanje zaposlenih, koje imaju dozvolu za rad izdatu od strane Ministarstva rada i socijalnog staranja a u skladu sa Zakonom o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti i Zakonom o radu.

U okviru **unapređenja rada Socijalnog savjeta i socijalnog dijaloga**, Socijalni savjet Crne Gore je usvojio dokumenat „Pravni okvir i funkcionisanje nacionalnog i lokalnih socijalnih savjeta“ napisan u saradnji sa Međunarodnom organizacijom rada, a u okviru aktivnosti predviđenih Programom dostojanstvenog rada 2015-2017.. Socijalni savjet je u toku 2016. godine donio jednu preporuku i pet zaključaka.

Podsticanje formalizacije neformalne zaposlenosti (**cilj 3**), predviđa dvije aktinosti.

Vlada Crne Gore, u maju 2016. godine, usvojila je **Izvještaj o razvoju po mjeri čovjeka – »Neformalni rad – od izazova do rješenja«**. Preporuke proisteklih iz Izvještaja u 2016. godini sproveđene su kroz aktivnosti Akcione plana za suzbijanje sive ekonomije za 2016. godinu.

U okviru **sprovodenja aktivnosti inspekcije rada u cilju tranzicije iz neformalne u formalnu zaposlenost**, Inspekcija rada od sprovedenih 8.268 inspekcijska nadzora, utvrdila je 4.405 nepravilnosti, nakon kojih su od strane Inspektora rada preduzete upravne i druge mjere. Efekti rada ove inspekcije iz **oblasti radnih odnosa** evidentni su iz podataka da je, od ukupno 1.771 lica zatečenih u radu „na crno“ tokom ovog perioda, nakon preuzetih mjera od strane Inspekcije rada, regulisan radno-pravni status za 686 lica, od toga: 439 crnogorska državljana i 247 stranaca, u skladu sa Zakonom o radu i Zakonom o strancima.

2.3 Prioritet III: Unapređenje kvalifikacija i kompetencija uskladijenih sa potrebama tržišta rada

U okviru **prvog cilja** - Promovisanje pristupa i učešća odraslih u cjeloživotnom učenju, predviđeno je 12 aktivnosti.

Kroz aktivnost **unapređenje procedura priznavanja neformalnog i informalnog učenja**, urađene su revizije metodologija za izradu standarda zanimanja, standarda kvalifikacije i obrazovnih programa koje mogu dati doprinos unapređenja procedura. Takođe, sprovedene su aktivnosti na pripremi koncepta za druge kvalifikacije. U dijelu, **andragoškog osposobljavanja kadra koji radi u obrazovanju odraslih** realizovan je kompletan Programa andragoškog osposobljavanja za nastavni kadar Dnevnih centra Pljevlja i Srednje stručne škole Pljevlja - 26 nastavnika i za predstavnike licenciranih organizatora iz Podgorice. Realizovana 2 modula(2 jednodnevna seminara) i Programa andragoškog osposobljavanja za nastavni kadar Gimnazije u Kotoru – 25 nastavnika. Održana je radionica na temu »Ciljevi i ishodi učanja« za zaposlene iz Uprave za kadrove 09.septembra.

Ministarstvo prosvjete, u 2016. godini za **realizaciju programa obrazovanja** licenciralo je sedam organizatora obrazovanja odraslih, dvije stručne škole i jedan univerzitet, dok je kroz aktivnosti poboljšanje obrazovne ponude za različite ciljne grupe akreditovano 12 programa.

U dijelu **sprovodenja programa karijerne orientacije u stručnim školama**, organizovana je obuka za 50 nastavnika iz 9 srednjih škola, kao i obuka za realizaciju karijerne orientacije u 11 stručnih škola za 32 nastavnika uz podršku projekta IPA, komponenta IV.

U okviru **promovisanja stručnog obrazovanja orijentisanog prema potrebama tržišta rada** i strateškim opredeljenjima Crne Gore, organizованo je pet takmičenja, dva sajma takmičarskog tipa, kao i Sajam stručnog obrazovanja iz različitih stručnih oblasti, na kojima je učestvovalo 548 učenika.

U okviru **drugog cilja** - Unapređenje kvalitet obrazovanja na svim nivoima i usaglašavanje sa potrebama tržišta rada, predviđene su 22 aktivnosti.

Analiza postojeće i izrade/unapređenja metodologije, modela i instrumenata za istraživanje tržišta rada u 2016. godini rezultirala je pripremom metodološkog okvira za istraživanja u svrhu predviđanja vještina. Takođe, pripremljeni su instrumenti za analizu tržišta rada koje će koristiti sektorske komisije i druge zainteresovane strane. Sa druge strane, u okviru **analize postojećih kvalifikacija u oblasti stručnog obrazovanje**, utvrđen je predlog dinamike razvoja kvalifikacija za koje su usvojene inicijative i standardi u 2015. godini i ranije. Napravljen je i plan razvoja kvalifikacija po sektorima u okviru IPA Projekta, za školsku 2017/2018. godinu. U koordinaciji Centra za stručno obrazovanje, Ministarstva prosvete i radne grupe IPA projekta za istraživanje tržišta rada, uz saglasnost Koordinacione radne grupe projekta, odlučeno je da prioritetni podsektori (područja rada), budu Elektrotehnika (oblast Energetika), Ekonomija, Ugostiteljstvo i Građevina. U okviru njih, predložene su kvalifikacije različitih nivoa obrazovanja koje će biti pripremljene za školsku 2016/2017 i 2017/2018 godinu i usaglašen je plan izrade dokumenata. Prema Projektu, planirano je da se do kraja drugog kvartala 2017. godine, uradi 20 standarda zanimanja, 20 standarda kvalifikacija i 10 obrazovnih programa.

Centar za stručno obrazovanje trenutno radi na izradi 23 standarda zanimanja i 10 standarda kvalifikacije. U skladu sa utvrđenom dinamikom razvoja kvalifikacija nižeg, srednjeg i višeg stručnog obrazovanja, urađeno je i usvojeno 15 standarda zanimanja i 16 standarda kvalifikacije. Takođe, u cilju **prilagođavanja obrazovnih programa licima sa posebnim obrazovnim potrebama** u cilju njihovog lakšeg uključivanja na tržište rada, Centar za stručno obrazovanje pripremio 2 modularizovana obrazovna programa nivoa II: pomoćnik frizera i pomoćnik na održavanju motornih vozila.

Aktivnosti Ispitnog centra u pogledu obuke ispitiča u postupku provjere prethodno stičenih znanja i sprovodenju postupka provjere za prethodno stičena znanja, rezultirale su obukom za 67 ispitiča (6. u 2016. godini) dok je sproveden postupak provjere za 25 zainteresovanih kandidata.

U dijelu implementacije Programa dostonjanstvenog rada za Crnu Goru 2015-2017, Ministarstvo rada i socijalnog staranja u saradnji sa ILO i partnerima, do kraja 2016. godine finalizovaće dokument **Preporuke za unapređenje zapošljavanja mladih u Crnoj Gori: Bijela knjiga**. Osnovu za izradu ovog dokumenta predstavljaće nalazi istraživanja "Od škole do posla", koje je MONSTAT sproveo u saradnji sa MOR-om krajem 2015. godine a čiji izveštaj je šprezentovan u 2016. godini Cilj izrade bijele knjige ili tzv. "white paper"-a je kreiranje dokumenta posvećenog zapošljavanju mladih, uz poseban fokus na tranzicioni period mladih osoba od završetka obrazovanja do tržišta rada.

U okviru **unapređenja preduzetničkih vještina učenika/polaznika u cilju njihovog samostalnog uključivanja na tržište rada po završetku školovanja**, Školske 2015/16. registrovano je 62 preduzeća za vježbu i izdate su potvrde o registraciji kod Centralnog registra i Poreske uprave. U školskoj 2015/16. godini, Centar za stručno obrazovanje je realizovao niz aktivnosti u pravcu razvoja preduzetničkog učenja kroz realizaciju koncepta "Preduzetnički klubovi u srednjim školama" u određenom broju srednjih stručnih škola i gimnazijama u Crnoj Gori.

2.4 Prioritet IV: Promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva

U okviru **prvog cila** - Unapređenje socijalne inkluzije i sistema socijalne i dječje zaštite, u cilju bolje pokrivenosti i aktivacije ranjivih grupa, predviđeno je pet aktivnosti.

U dijelu **unapređenja saradnje kroz sprovođenje zajedničkih obuka CSR i ZZZCG**, kada je u pitanju uključivanje teže zapošljivih lica na tržište rada, u toku je izrada nacrta Sporazuma o saradnji između ZZZCG i Centara za socijalni rad, u okviru ugovora o uslugama „Saradnja između ZZZCG i Centara za socijalni rad“, koji se sporovodi u okviru Operativnog programa „Razvoj ljudskih resursa 2012-2013“. Sporazum će biti završen do kraja 2016. godine.

Kroz aktivnost **unapređenja sistema prikupljanja podataka i analize indikatora koji se koriste za monitoring sistema socijalne i dječje zaštite, kroz izgradnju informacionih sistema ustanova socijalne i dječje zaštite i njihovo povezivanje sa informacionim sistemima centara za socijalni rad**, izgradnja druge faze ISIS-a odvija se planiranim dinamikom. Urađeni su IS ustanova Ustanove su povezane sa CSR tako da se smještaj u ustanove obavlja preko jedinstvenog IS. Na taj način omogućena je bolja razmještena informacija između centara i ustanovakao i dalji interaktivni rad sa korisnicima usluga smještaja.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u implementaciji **aktivnosti razvoja usluga socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou**, tokom 2016. započelo je realizaciju projekta „Pomoć u kući“ kojim je obuhvaćeno 16 opština u Crnoj Gori. Ukupno je upošljeno 109 gerento domaćica i obuhvaćeno je 1100 korisnika. Takođe, sprovodi se i pilot projekat jedinstvene i besplatne SOS linije za žene i djecu žrtve nasilja u porodici.

U okviru **drugog cila** - Integracija u obrazovanju i zapošljavanju lica sa invaliditetom, predviđeno je osam aktivnosti.

Kroz aktivnost **uključivanja lica sa invaliditetom u mjeru aktivne politike zapošljavanja**, u programe javnih radova koje sprovodi Zavod za zapošljavanje učestvovalo je 19 lica, dok je u sprovođenje mjeru i aktivnosti profesionalne rehabilitacije lica sa invaliditetom 200 lica uključeno u pojedine mjeru i aktivnosti, pri čemu je 21 lice zaposleno pod posebnim uslovima a 30 lica zaposleno nakon sprovedenih mjeru i aktivnosti.

Putem **finansiranja grant šema za podsticanje zapošljavanja lica sa invaliditetom**, realizovano je 53 projekta realizovano u koje je uključeno 400 lica sa invaliditetom. Takođe, zapošljavanje lica sa invaliditetom kroz **subvencioniranje zapošljavanja lica sa invaliditetom** rezultiralo je sa 214

subvencionisanih zarada, 23 subvencije - dodjele bespovratnih sredstava za opremanje radnog mesta i 18 za asistenciju u radu.

Tokom 2016. godine, Komisija za profesionalnu rehabilitaciju je utvrdila je invaliditet za 1537 lica, donijela 135 rešenja za profesionalnu rehabilitaciju, dok je za 148 lica utvrđena preostala radna sposobnost i za 21 lice ocijenjena zapošljivost

U okviru **trećeg cilja** - Uključivanje drušveno ranjivih grupa na tržište rada, predviene su 4 aktivnosti.

Zavod za zapošljavanje realizovao je programe obrazovanja, za sticanje stručne kvalifikacije i programe javnih radova za RE populaciju, u okviru kojih je uključeno 4 odnosno 17 učesnika.

U dijelu subvencioniranja zapošljavanja određenih kategorija nezaposlenih lica, u 2016. godini 420 poslodavaca je koristilo subvencije predviđene Uredbom o subvencioniranju zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica, a one su se odnosile na 4.997 lica (2.879 muškaraca i 2.118 žena).

2.5 Ocjene stanja i preporuke iz Izveštaja Evropske komisije o Crnoj Gori u 2016. godini

Izveštaj Evropske komisije o napretku Crne Gore u 2016. godini, ukazuje da je Crna Gora postigla određeni nivo spremnosti u pogledu oblasti zapošljavanja i socijalne politike. Određeni napredak je postignut u referentnom periodu, ali je potrebno nastaviti sa reformama i usklađivanjem sa evropskom legislativom. Međutim, kao kritično pitanje označena je trenutna situacija na tržištu rada.

S tim u vezi, u Izveštaju se preporučuje da je neophodno **povećati iznos sredstava namijenjenih sprovođenju aktivnih mjer zapošljavanja** koje targetiraju mlade, žene i teže zapošljive kategorije nezaposlenih lica. Takođe, potrebno je **ukinuti zakonodavne mjeru koje obeshrabruju učešće žena na tržištu rada** (odredbe Zakona o dječoj i socijalnoj zaštiti).

Nadalje, zaključci sa ministarskog sastanka u Briselu povodom ocjene Programa ekonomskih reformi Crne Gore za 2016. godinu, preporučuju Crnoj Gori da je za poboljšanje funkcionisanja tržišta rada potrebno „**da se produži radni vijek i smanje destimulansi za rada kroz osnaživanje veze između mjer aktivacije i socijalne pomoći, kako bi se unaoprijedilo učešće na tržištu rada dugoročno nezaposlenih, žena i mladih. Da se sprovedu strategije za usklađivanje obrazovanja i vještina sa potrebama tržišta rada**“.

2.6 Osnovne karakteristike kretanja na tržištu rada tokom 2016. godine

Kretanja na tržištu rada u 2016. godini, najopštije gledano, pokazuju da se ono u izvjesnoj mjeri oporavlja od uticaja globalne ekonomske krize. Dodatno, mjeru sprovedene kroz realizaciju Akcionog plana za 2016. godinu, a posebno program Stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem, kao i primjena Uredbe o subvencionisanom zapošljavanju teže zapošljivih kategorija nezaposlenih lica, doprinijeli su posebno vidnom poboljšanju položaja njima targetiranih grupa².

² Kategorije teže zapošljivih lica, mladi, lica sa stečenim visokim obrazovanjem.

Za potrebe praćenja dinamike indikatora na tržištu rada porediće se posljednji raspoloživi podaci iz međunarodno uporedive Ankete o radnoj snazi Monstata iz II kvartala 2016. godine sa podacima za isti period 2015. godine, kako bi se isključio inače veoma visok uticaj sezonskih fluktuacija.

Stopa aktivnosti stanovništva uzrasta 15-64 u posmatranom periodu (II kvartal 2015 u odnosu na II kvartal 2016) **blago je smanjena** sa 63,9% na 63,6%, odnosno za 0,3 p.p. Gledano prema rodnoj strukturi, stopa aktivnosti muškaraca zabilježila je **rast** od 0,8 p.p – sa 69,8% na 70,6% dok je stopa aktivnosti žena zabilježila pad sa 58,1% u II kvartalu 2015 na 56,6% u istom periodu 2016. godine (kao posledica promjene zakonske regulative u pogledu Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, o čemu će biti detaljnije u nastavku).

Stopa zaposlenosti ostala je na približnom nivou – neznatano smanjena sa 52,4% na 52,3%. Stopa zaposlenosti muškaraca zabilježila je rast, sa 57,0% na 57,9% (0,9 p.p), dok je stopa zaposlenosti žena smanjena sa 47,8% na 46,8% (1 p.p)

Stopa nezaposlenosti smanjena je sa 18,0% na 17,7%, pri čemu je stopa nezaposlenosti muškaraca smanjena sa 18,3% na 18,0%, dok je stopa nezaposlenosti žena smanjena sa 17,7% na 17,3%.

Indikatori tržišta rada za mlađe (uzrasta 15-24 godine) bilježe polarizovane rezultate. Stopa aktivnosti za ovu kategoriju smanjena je sa 33,6% na 31,5%. Struktura zaposlenosti ima trend blagog smanjena – sa 21,0% na 20,4%, dok je stopa nezaposlenosti mlađih smanjena za 1,9 p.p odnosno sa 36,6% na 34,7% .

Prema administrativnim podacima Monstata broj zaposlenih u prvih devet mjeseci ove godine, u prosjeku je iznosio 177.835 i bio je viši za 0,93% u odnosu na isti period prethodne godine.

Posmatrano po pojedinim sektorima, najveći rast zabilježen u sektoru građevinarstvo (8%), zatim saobraćaj i skladištenje (4,3%), umjetnost, zabava i rekreacija (3,2%), informisanje i komunikacije (2,9%), administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (2,9%), dok je pad broja zaposlenih zabilježen je u sektoru vađenje ruda i kamena (17,2%), poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (9,6%) i snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija (9,2%).

Broj zaposlenih u septembru 2016. godine je iznosio 180.409, dok je u septembru 2015. godine bio 177.027, odnosno broj zaposlenih je veći za 1,8%.

U prvih devet mjeseci prosječna zarada u Crnoj Gori iznosila je 748 eura i bila je viša za 3,3% u odnosu na isti period prethodne godine. Prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila je 498 eura, što je za 3,96% više u odnosu na isti period prethodne godine.

Prosječna zarada u septembru 2016. godine iznosila je 753€, a prosječna neto zarada 501€. U periodu januar-septembar 2016. u odnosu na isti period 2015, bruto zarade su povećane 4,6%, a neto zarade za 5,0%.

Prema podacima Zavoda za zapošljavanje Crne Gore ukupan broj nezaposlenih je krajem septembra 2016. godine bio 42.483, što je povećanje za 25,79% u odnosu na 33.773 nezaposlenih godinu dana ranije. Stopa nezaposlenosti, posmatrana kao odnos broja registrovanih nezaposlenih i

aktivnog stanovništva, na dan 30. septembar 2016. godine je bila 18,31% (na isti dan prethodne godine 14,56%).

Ova dinamika na tržištu rada **posljedica je primjene nove zakonske regulative**, kao i cikličnih kretanja zaposlenosti. Promjena zakonske regulative odnosi se na primjenu dopuna Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, realizaciju Programa stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem i liberalnijim pristupom zapošljavanju stranaca.

Odredba Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, koja se odnosi na naknade po osnovu rođenja troje ili više djece, predstavlja značajan razlog rasta nezaposlenosti. Predviđeno je da žena koja rodi troje i više djece ima pravo, ukoliko to želi, na doživotnu mjesecnu naknadu, a neophodan uslov za ostvarivanje ovog prava je da se najmanje 15 godina nalazi na evidenciji ZZZ-e. Kao posljedica, prije svega, primjene zakona broj žena na Zavodu za zapošljavanje je porastao za oko 4000 ili 24% u periodu januar-decembar 2015. Od septembra, kada je objavljen poziv poslodavcima da učestvuju u program stručnog osposobljavanja, do kraja decembra broj visokoškolaca bez radnog iskustva povećan je skoro 100 odsto. Nezaposlenost je kao posljedica cikličnih kretanja ubočajeno opadala u ljetnjoj sezoni, ali ove godine to nije bio slučaj, jer su poslodavci bili relaksirani pri zapošljavanju nerezidenata zbog očekane suspenzije primjene odredbi Zakona o strancima. (1. novembar 2015).

Prema godinama starosti, došlo je do rasta nezaposlenosti među mlađim kategorijama nezaposlenih – do 25 godina, kod kojih je zabilježen rast od 25,0%, sa (5.850 na 7.314), dok je u grupi starosti 25-30 godina zabilježen približno isti rast 24,6%, sa 5.816 na 7.314. Kod osoba starosti od 30-40 godina zabilježen je značajan rast od 36,75% sa 7.741 na 10.586. Takođe, rast broja nezaposlenih od 28,3% je zabilježen među osobama između 40 i 50 godina sa 5.952 na 7.637, kao i kod starijih od 50 godina za 15,2%, sa 8.414 na 9.699. Prema dužini radnog staža, do porasta broja nezaposlenih došlo je uglavnom među osobama bez radnog staža, sa 11.871 na 16.417 ili za 38,3%.

Prijavljivanje slobodnih radnih mjesta kao jedan od osnovnih pokazatelja apsorpcione moći tržišta, odnosno mogućnosti zapošljavanja, u prvih devet mjeseci ove godine smanjeno je u odnosu na isti period 2015. godine, za 10,15% (29.667: 26.665). Pad oglašavanja slobodnih radnih mjesta evidentan je kod I i II stepena stručne spreme čije je učešće u oglašenim radnim mjestima smanjeno sa 50,75% na 38,38%, rast tražnje je ostvaren kod srednje stručne spreme čije je učešće povećano sa 34,02% na 43,71%, dok je rast tražnje takođe zabilježen kod VI, VII i VIII stepena stručne spreme, kod koje se učešće u ukupnoj tražnji povećalo sa 15,23% na 17,92%.

Zapošljavanje sa evidencije ZZZCG je na približnom nivou kao i u predhodnom devetomjesečnom periodu. U toku prvih devet mjeseci 2014. godine, prema povratnim informacijama dobijenih od strane poslodavaca, sa evidencije nezaposlenih ukupno je zaposleno 11.125 lica, što je u odnosu na isti period 2015. godine, povećanje od 2,94%.

Zapošljavanje stranaca u Crnoj Gori je u posljednjih nekoliko godina u porastu. Radi se o specifičnim, kratkoročnim sezonskim poslovima, kod kojih mnogobrojni faktori na strani kako ponude, tako i tražnje, determinišu ovu dinamiku zapošljavanja stranaca, koja se može okarakterisati kao nepoželjna sa stanovišta maksimizacije zapošljavanja domaće radne snage, odnosno rast zapošljavanja stranaca je veći od stope rasta zapošljavanja domaće radne snage. Do kraja septembra 2016. godine Ministarstvo

unutrašnjih poslova izdalo je 12.240³ dozvola za rad i zapošljavanje stranaca, dok je tokom čitave 2015. godine izdato 16.811 dozvola.

Izazovi koji su prepoznati na tržištu rada, a na osnovu kojih su postavljeni prioriteti Strategije i pored kontinuiranog sprovođenja mjera i aktivnosti definisanih akcionim planovima i dalje karakterišu tržište rada. Ovi izazovi se mogu posmatrati kroz tri oblasti ili sistema:

2.7 Izazovi na tržištu rada

- Niska stopa aktivnosti radne snage i visoka stopa nezaposlenosti**

Jedan od najvećih izazova tržišta rada Crne Gore je niska stopa aktivnosti radne snage. Prema podacima za stanovništvo starosne dobi od 15 do 64 godine, Crna Gora zaostaje za projektom Evropske unije za oko 12 procenatnih poena, odnosno, u drugom kvartalu 2016. godine ova stopa izosila 63,6%. U ovom segmentu naročito je izražena rodna nejednakost, te je stopa aktivnosti muškaraca u referentnom periodu iznosila 70,6% a 56,6% za žene. Značajan uticaj na formiranje još većeg jaza u pogledu razlika u stopi aktivnosti imale su i pomenute promjene u zakonskoj regulativi sistema socijalne i dječje zaštite stvarajući destimulanse za učešće žena na tržištu rada.

Stopa nezaposlenosti, iako bilježi blagi trend pada poslednjih godina - sa 19,7% u 2011. god. na 17,7% u II kvartalu 2016., i dalje je na visokom nivou. Detaljnija analiza uzroka niske stope zaposlenosti pokazuje da je ona rezultat kako visoke stope nezaposlenosti, tako i niske aktivnosti stanovništva radnog uzrasta, pri čemu ova poslednja čak ima i veći efekat na stopu zaposlenosti od visoke stope nezaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti na evropski projekti pri ostalim jednakim parametrima bi mnogo manje uticalo na porast zaposlenosti u Crnoj Gori nego što bi to bio slučaj sa izjednačavanjem stope participacije sa evropskim projektom.

- Nedovoljna uključenost žena, mladih i ostalih teže zapošljivih kategorija nezaposlenih lica na tržištu rada**

Poseban izazov crnogorskog tržišta rada predstavlja nedovoljna uključenost žena, mladih i ostalih teže zapošljivih kategorija nezaposlenih lica na tržištu rada. Otežan pristup tržištu rada, ograničen uticaj posebnih aktivnih mjera za određene kategorije i osjetne posledice ekonomske krize, predstavljaju značajne prepreke za pomenute kategorije nezaposlenih lica.

Na evidenciji nezaposlenih lica Zavoda za zapošljavanje, na dan 30. septembar 2016. godine bilo je 22.182 žene, što je 5492 ili 32,9% više u odnosu na isti period 2015. godine. Kao što je prethodno elaborirano, povećanje broja prijavljenih žena na evidenciju ZZZCG posledica je primjene nove zakonske regulative – promjena u okviru Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti.

Broj **mladih** na evidenciji nezaposlenih, posebno mladih sa visokoškolskim obrazovanjem, ubrzano raste. Prema podacima Zavoda za zapošljavanje na dan 30.9.2016. godine, nezaposlenih lica starosti

³ 12.240 izdatih radnih dozvola se odnosi na radne dozvole izdate u okviru i mimo utvrđene kvote u skladu sa Zakonom o strancima

do 25 godina na evidenciji Zavoda bilo je 7.314 ili 17,21%, što je 1.464 lica više u odnosu na isti period 2015. godine. Visok rast nezaposlenih visokoškolaca u proteklih nekoliko godina posljedica je znatnog povećanja broja srednjoškolaca koji se upisuju na visokoobrazovne ustanove što potvrđuje i prisutan trend smanjivanja prijavljenih srednjoškolaca na evidenciju nezaposlenih, a rast prijavljenih visokoškolaca. Nezaposlenih sa VI, VII i VIII stepenom obrazovanja ima 10.199 lica ili 24,01% (30.9.2015. godine bilo je 9.126 lica ili 27,02%).

Posebno nepovoljna karakteristika tržišta rada u Crnoj Gori je **dugoročna nezaposlenost**. Do globalne ekonomske krize dugoročna nezaposlenost je uglavnom bila posledica strukturne nezaposlenosti, ali se nakon krize stanje pogoršalo imajući u vidu njen ciklični karakter. Prema podacima Zavoda za zapošljavanje na dan 30.9.2016. godine, zaposlenje preko jedne godine tražilo je 19.451 lice ili 45,78% od ukupnog broja nezaposlenih, što je 2.396 lica više u odnosu na isti period 2015. godine.

Obuhvat aktivnih politika zapošljavanja u proteklom periodu bio je ograničen smanjenjem raspoloživih budžetskih sredstava za sprovođenje mjera APZ-a. Naime, iznos budžetskih sredstava ZZZCG za ove svrhe u 2009. godini iznosio oko 13 miliona eura, da bi nakon kontinuiranog smanjenja u 2015. godini iznosio svega 2,8 miliona.

U narednom periodu, neophodno je implementirati posebne aktivne mjere zapošljavanja koje targetiraju mlade, žene i teže zapošljive kategorije nezaposlenih lica. Preduslov za ostvarivanje ovih aktivnosti ogleda se u potrebi povećanja iznosa sredstava namijenjenih sprovođenju mjera aktivne politike zapošljavanja.

- **Regionalne razlike u nezaposlenosti**

Jedan od izazova koji karakteriše tržište rada Crne Gore je neujednačen razvoj njena tri geografska regiona: Sjevernog, Središnjeg i Primorskog. Ovo je prvenstveno posljedica činjenice da su raspoloživi razvojni resursi regiona u prethodnih nekoliko decenija realizovani na neadekvatan način, što kao dugoročnu posljedicu ima odliv stanovništva po regionima i izražene regionalne dimenzije u pokazateljima zaposlenosti i nezaposlenosti.

- **Visok nivo neformalne zaposlenosti**

Neformalna zaposlenost, kao paralelna aktivnost regularnoj aktivnosti, prisutna je kako u razvijenom, tako i nerazvijenom dijelu svijeta, odnosno ova pojava predstavlja globalni problem. Problem neformalne zaposlenosti predstavlja ujedno izazov i negativan uticaj na prava radnika, socijalnu zaštitu, uslove rada, inkluzivni razvoj, a šire na razvoj ekonomskih, socijalnih i drugih politika. Prema nacionalnom izvještaju o razvoju po mjeri čovjeka za 2016. godinu, pod nazivom "Neformalni rad: od izazova do rješenja", od ukupnog broja radno angažovanih u Crnoj Gori, 32,7% su angažovani ili neformalno (22,3%) ili im se dio zarade isplaćuje na ruke (10,4%).

Aktivnosti na suzbijanju neformalne zaposlenosti trebaju biti dugoročne, inkluzivne i sadržane u svim segmentima sistema, te obuhvatiti mjere od unapređenja poslovnog ambijenta, adekvatnih podsticaja za formalizaciju, jačanja efikasnosti rada inspekcijskih organa pa sve do osnaživanja povjerenja u institucije u pogledu implementacije.

- **Nedovoljna usklađenost ponude i tražnje na tržištu rada**

Tranzicija iz sistema obrazovanja na tržište rada predstavlja značajan trenutak u životu pojedinaca. Olakšana tranzicija u svijet rada, od velikog je značaja mlade koji su prepoznati kao jedna od najranjivijih društvenih grupa. U cilju olakšanja tranzicije i smanjenja jaza između sistema obrazovanja i tržišta rada, neophodno je usklađivati upisnu politiku, odnosno upisnu kvotu sa potrebama tržišta rada. Takođe, neophodno je, kontinuirano prateći potrebe tržišta rada, usklađivati sadržaj studijskih programa, odnosno mijenjati ih u tjesnoj saradnji sa poslodavcima, s posebnim naglaskom na praktični dio nastave. Time će ishodi učenja i znanja koje studenti stiću biti primjenjivija u realnom radnom okruženju.

Kod velikog broja zanimanja ponuda je znatno veća od tražnje što nameće potrebu intenzivnije realizacije raznovrsnih programa obuka i ospozivljavanja (dokvalifikacija, prekvalifikacija, kursevi itd.) primjereno različitim ciljnim grupama u nastojanju da se, u što većoj mjeri, usklade odnosi ponude i tražnje na tržištu rada kroz povećanje znanja vještina i kompetencija, a time poveća i zapošljavanje, odnosno zapošljivost, posebno lica koja su u najnepovoljnijoj situaciji na tržištu rada kada je u pitanju njihova konkurentnost i socijalna uključenost.

- **Nisko učešće građana u programima cjeloživotnog učenja**

Podaci MONSTAT-a koji se odnose na procentualno učešće građana Crne Gore, starosti od 25-64 godine, u programima cjeloživotnog učenja, koji je u 2010. godini iznosio 2,40%, 2011. godini 2,8%, 2012. godini 2,5% i 2013. godini 3,1%, jasno ukazuju da je potrebno dalje raditi na osnaživanju cjeloživotnog učenja, kako sa aspekta promocije, tako i praktične primjene, kako bi povećali učešće odraslih u programima cjeloživotnog učenja.

Kao podrška cjeloživotnom učenju, obrazovni programi stručnog obrazovanja treba da se u većoj mjeri modularizuju, što osipnicima iz sistema omogućava da steknu određenu stručnu kvalifikaciju ukoliko su uspješno završili module propisane programom. To isto je moguće i odraslim polaznicima, koji mogu do diplome i kvalifikacije nivoa doći postupno, završetkom pojedinih modula.

Za sprovođenje koncepta cjeloživotnog učenja za različite ciljne grupe veoma je važan i Zakon o nacionalnim stručnim kvalifikacijama usvojen 2008. godine. Zakonom o nacionalnim stručnim kvalifikacijama izlazi se u susret potrebi priznavanja znanja, vještina i kompetencija koje pojedinac posjeduje, bez obzira na način njihovog sticanja, kao i potrebi da se sistem obrazovanja učini fleksibilnijim kako bi brže odgovorio na potrebe tržišta rada.

Od izuzetnog značaja je donošenje Strategije obrazovanja odraslih Crne Gore 2015-2025, koja se fokusira na podsticanje razvoja kulture učenja kako bi se unaprijedio i uvećao ljudski kapital koji će snažno doprinijeti razvoju ekonomije, smanjenju nezaposlenosti, razvoju civilnog društva i unaprijediti kvalitet ličnog života njenih građana.

- **Nedovoljna povezanost mjera aktivacije i socijalne pomoći**

U cilju bolje pokrivenosti i snažnije aktivacije ranjivih grupa, neophodno je jačati vezu između mjera aktivacije nezaposlenih lica i socijalne pomoći. Poseban značaj ogleda se u poboljšanju učešća i pristupa mladih, žena i dugoročno nezaposlenih tržištu rada.

Kao preduslov, potrebno je ojačati sadašnju mrežu ustanova i stepen razvijenosti usluga u lokalnim zajednicama u Crnoj Gori, koje trenutno ne omogućavaju korisnicima u sistemu socijalne i dječje zaštite da koriste usluge u neposrednom okruženju. Ovo se prvenstveno odnosi na usluge koje podržavaju ostanak korisnika u porodičnom okruženju: dnevni boravci za djecu sa smetnjama u razvoju, dnevni boravci i klubovi za stara lica; kao i prihvatilišta i prihvatne stanice, sigurne kuće za žrtve zlostavljanja i trgovine ljudima, kapaciteti za privremeni smještaj starih, stanovanje uz podršku za odrasla lica sa invaliditetom i djecu i mlade bez roditeljskog staranja po prestanku smještaja..

- **Nizak nivo uključivanja lica sa invaliditetom i ranjivih grupa na tržište rada**

Lica sa invaliditetom predstavljaju jednu od kategorija lica sa preprekama u zapošljavanju. Problemi kao što su: predrasude poslodavaca o radnim sposobnostima, neodgovarajuće obrazovanje, nedostatak znanja ili radnog iskustva, teškoće u prilagođavanju (neprilagođenost radnih mjesta i radne okoline, društvo), nizak nivo socijalne podrške i drugo, onemogućavaju licima sa invaliditetom da se ravnopravno uključuju u rad sa ostalim licima, tj. da budu konkurentna na tržištu rada i integrisana u društvo.

Romi i Egipćani su marginalizovana manjinska zajednica u Crnoj Gori. Niska ekonomска moć, nizak stepen obrazovanja, veoma mali broj zaposlenih, neadekvatni stambeni uslovi, socijalna neprihvaćenost sa uslovima etničkih stereotipa i predrasuda, specifičan način življenja i druge karakteristike, samo su neki od uzroka njihovog teškog položaja u društvu

Dio III: Pregled mjera i aktivnosti Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu

PRIORITET 1: Povećanje zaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti

Cilj 1. Stimulisanje kreiranja zaposlenosti i podsticanje konkurentnosti unapređenjem poslovnog okruženja

	MJERE / AKTIVNOSTI 2017	REZULTAT INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
1.1.1.	Dalje unapređenje biznis ambijenta: - kroz unapređenje postupka izdavanja građevinskih dozvola; - unapređenje rada katastra u dijelu registrovanja nepokretnosti	Pojednostavljena procedura	MF	-
1.1.2.	Realizacija programa državne pomoći – Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori	Broj klastera kojima je odobrena finansijska pomoć	ME/UNDP (tehnička podrška klasterima u pripremi aplikacija za Program)	100.000,00 €
1.1.3.	Finansijska podrška za mala i srednja preduzeća i porodični biznis	Broj odobrenih kredita po preduzećima Broj odobrenih kredita (nosioci kredita su žene) Broj novootvorenih radnih mjesta/ održiva radna mjesta	IRF	Redovni budžet IRF-a
1.1.4.	Realizacija Programa podsticanja razvoja konkurenčnosti preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća u Sjevernom regionu CG i manje	Broj preduzeća kojima se subvencionije kamatna stopa	ME/ IRF	7.000,00 €

	razvijenim jedinicama lokalne samouprave			
1.1.5.	Realizacija programa državne pomoći - Programa povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja.	Broj preduzeća kojima je odobrena finansijska pomoć	ME	100.000,00 €
1.1.6.	Podsticaj razvoja biznis zona	Primjena Uredbe o biznis zonama	ME/ JLS	-
1.1.7.	Podsticanje direktnih investicija kroz realizaciju Uredbe o podsticanju direktnih investicija	Realizacija investicionih projekata koji su finansijski podržani od strane Vlade Crne Gore Zapošljavanje određenog broja lica	Sekretarijat za razvojne projekte/ME/ MPRR/MRT/Lokalna samouprava,/Porekska uprava;/Komisija za kontrolu državne pomoći	1.300.000,00€
1.1.8.	Unapređenje rada inspekcije rada sa ciljem efikasnije zaštite prava radnika i sprečavanja neprijavljenog rada	Broj inspekcijskih nadzora Broj izrečenih mjera Broj sprovedenih programa edukacije	UIP /Inspekcija rada	Redovne aktivnosti
1.1.9.	Organizovanje oko 20 okruglih stolova na različite teme relevantne za poslovanje privrednih subjekata	Učešće 400 predstavnika članova UPCG	UPCG	-

Cilj 2. Povećanje efikasnosti mjera aktivne politike zapošljavanja sa posebnim naglaskom na uključivanje na tržište rada mladih, žena i dugoročno nezaposlenih lica

MJERE / AKTIVNOSTI 2017	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
1.2.1. Realizacija IPA projekta Efikasne i inkluzivne mjere politike zapošljavanja:	Broj sprovedenih obuka kroz implementaciju	MRSS/ZZZCG	Ukupno: 2.298.884,00€

	<ul style="list-style-type: none"> • Ugovor o uslugama • Sprovođenje grant šeme 	<p>ugovora o uslugama 25% zaposlenih kroz sprovođenje grant šeme</p>		<p>IPA:1.954.049,61 € MRSS: 344.834,00 € (sredstva opredijeljena za 2016. i 2017. godinu)</p>
1.2.2.	Analiza efekata aktivnih mjera zapošljavanja	Urađena analiza efekata aktivnih mjera zapošljavanja	MRSS	IPA
1.2.3.	Realizacija programa obrazovanja i osposobljavanja nezaposlenih lica	Broj lica uključenih u programe kao % ukupnog broja nezaposlenih na uporedni period	ZZZCG	500.000,00 €
1.2.4.	Realizacija javnih radova, programa društvene brige o djeci i mladima, zaštite lica sa invaliditetom, zaštite životne sredine, pomoći stariim licima, obrazovnih, kulturnih i drugih programa od javnog interesa, za prioritetno, dugoročno nezaposlena lica	Promjena broja dugoročno nezaposlenih lica kao % ukupnog broja učesnika programa u odnosu na uporedni period	ZZZCG	1.300.000,00 €
1.2.5.	Program osposobljavanja za rad kod poslodavca	Promjena broja dugoročno nezaposlenih lica koja su uključena u programe za povećanje zaposlenosti i zapošljivosti u odnosu na prethodni period	ZZZCG	500.000,00 €
1.2.6.	Program osposobljavanja za samostalan rad	Promjena broja mladih koji su uključeni u program osposobljavanja za	ZZZCG	500.000,00 €

		samostalan rad		
1.2.7.	Ostali programi za dugoročno nezaposlena lica	Promjena broja dugoročno nezaposlenih lica koja su uključena u ove programe	ZZZCG	500.000,00 €
1.2.8.	Program profesionalne orientacije licima kojima su ove programske aktivnosti potrebne	Promjena broja lica obuhvaćenih aktivnostima profesionalne orientacije u odnosu na prethodni period	ZZZCG	-
1.2.9.	Pilot programi za unapređenje mjera APZ-a, sa posebnim naglaskom na uključivanje na tržiste rada mladih, žena i dugoročno nezaposlenih lica	Promjena broja mladih, žena i dugoročno nezaposlenih lica koja su uključena u programe za povećanje zaposlenosti i zapošljivosti u odnosu na prethodni period	ZZZCG	500.000,00 €
1.2.10.	Unapređenje nivoa povezanosti poslodavaca i nezaposlenih putem informacionog sistema i razvoja vidova neposredne komunikacije (informatičko povezivanje, sajmovi zapošljavanja, okrugli stolovi)	Unaprjeđeno informatičko povezivanje Broj sajmova za zapošljavanje Broj okruglih stolova	ZZZCG	-
1.2.11.	Kreiranje okvira saradnje i razmjene podataka između CSR i ZZZCG prilikom sprovođenja individualnog plana aktivacije	Potpisan sporazum o procesu socijalne aktivacije radno sposobnih korisnika MOP-a (MRSS-CSR-ZZCG)	MRSS/ZZZCG	-
1.2.12.	Pružanje podrške unapređenju sticanju znanja, vještina i kompetencija mladih sa visokim obrazovanjem, bez radnog iskustva	Broj visokoobrazovanih mladih uključen u program Broj učesnika	ZZZCG / Uprava za kadrove / Vlada CG	-

		programa zaposlen šest mjeseci posle isteka učešća u programu		
1.2.13.	Subvencije za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica	Ukupan broj odobrenih subvencija i struktura po kategorijama	MRSS, MF, ZZZCG, PU	-
1.2.14.	Organizovanje 12 radionica za mlade iz sva 3 regiona CG i predavanja za studente na različite teme iz oblasti preduzetništva	Oko 100 mlađih će steći nova znanja i vještine iz ovih oblasti Oko 200 mlađih će slušati predavanja	UPCG	-

Cilj 3: Obezbjedivanje veće zaposlenosti u nerazvijenim područjima Crne Gore

	MJERE / AKTIVNOSTI 2017	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
1.3.1.	Podsticanje razvoja preduzetništva putem kreditiranja, pod uslovima povoljnijim od tržišnih, onih biznis ideja koje u sebi sadrže novo zapošljavanje sa posebnim akcentom na manje razvijena područja	Broj odobrenih kredita; Broj otvorenih novih radnih mesta	ZZZCG	200.000,00 €
1.3.2.	Finansijska i savjetodavna podrška za one koji otpočinju posao, posebno na sjeveru Crne Gore, kako bi se promovisao agro turizam i drugi alternativni oblici ekonomske aktivnosti, kao što su zeleni poslovi	Broj dodijeljenih kredita Broj odobrenih projekata	MPRR	60.000,00 €
1.3.3.	Sprovođenje obuka za preduzetnike i lica koja započinju biznis	Broj obučenih preduzetnika i lica koja započinju	ZZZCG / MSP	5.000,00€

		biznis		
1.3.4.	Organizovanje mentorstava za žene iz opštine Rožaja koje žele da započnu sopstveni biznis	Oko 15 žena će koristiti usluge mentora	UPCG	-

PRIORITET 2: Efikasno funkcionisanje tržišta rada

Cilj 1: Usaglašavanje sa evropskom regulativom politike zapošljavanja i socijalne politike

	MJERE / AKTIVNOSTI 2017	REZULTAT INDIKATOR	/ Nositelj aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
2.1.1.	Izrada novog Zakona o radu	Utvrđen predlog Zakona	MRSS	-
2.1.2.	Izrada novog Zakona o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti	Utvrđen predlog Zakona	MRSS	-
2.1.3.	Izrada Odluke o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2017. godinu	Donijeta Odluka o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2017. godinu	MRSS	-
2.1.4.	Izrada Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o priznavanju inostrane kvalifikacije za obavljanje regulisane profesije	Utvrđen predlog Zakona	MRSS	-
2.1.5.	Poboljšanje efikasnosti procesa bipartitnog i tripartitnog socijalnog dijaloga kroz Platformu za zapošljavanje i socijalna pitanja" (ESAP), u čiju realizaciju je uključen i Socijalni savjet Crne Gore.	Stručna procjena stanja (peer review) strukture, funkcioniranja i efektivnosti ekonomsko-socijalnih savjeta (ESV)	SS / MRSS / ILO	-
2.1.6	Organizovanje 2 radionice ne temu jači socijalni dijalog u	Oko 40 poslodavaca i		

	<i>zemljama zapadnog Balkana</i>	zaposlenih će razmijeniti znanja i iskustva o socijalnom dijalogu i radnim odnosima u CG i na nivou EU	UPCG	-
2.1.7.	Dalji razvoj kapaciteta Zavoda za zapošljavanje za uključivanje u EURES mrežu	Organizacija sajmova zapošljavanja u inostranstvu Potpisuivanje sporazuma o saradnji na zašpopšćeg građ u inostranstvu	ZZZCG	-

Cilj 2: Promovisanje fleksigurnosti i smanjivanje rigidnosti zakonodavne zaštite zaposlenja

	MJERE / AKTIVNOSTI 2017	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
2.2.1.	Promovisanje fleksibilnosti na tržištu rada i povećanje efikasnosti posredovanja u zapošljavanju kroz razvoj agencija za ustupanje i agencija za zapošljavanje	Broj registrovanih agencija za ustupanje Broj registrovanih agencija za zapošljavanje	Agencije/ MRSS	-
2.2.2.	Unapređenje rada Socijalnog savjeta i socijalnog dijaloga kroz razvoj kolektivnog pregovaranja i sagledavanje utica	Broj mišljenja preporuka i zaključaka	SS / MRSS	-
2.2.3.	Organizovanje dvije radionice na temu djelatnost agencija za privremeno ustupanje zaposlenih	Oko 60 predstavnika članova UPCG će steći nova znanja i vještine iz ove oblasti	UPCG	-

2.2.4.	Organizovanje dvije radionice na temu rodna ravnopravnost i pomirenje poslovnih i privatnih obaveza	Oko 60 predstavnika članova UPCG će steći nova znanja i vještine iz oblasti zdravlja i zaštite na radu i rodne ravnopravnosti	UPCG	-
--------	---	---	------	---

Cilj 3: Podsticanje formalizacije neformalne zaposlenosti

	MJERE / AKTIVNOSTI 2017	REZULTAT INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
2.3.1.	Sprovođenje aktivnosti inspekcije rada u cilju tranzicije iz neformalne u formalnu zaposlenost	Broj lica uvedenih u formalnu zaposlenost	UIP/Inspekcija rada	redovne aktivnosti

PRIORITET 3: Unapređenje kvalifikacija i kompetencija usklađenih sa potrebama tržišta rada

Cilj 1: Promovisanje pristupa i učešća odraslih u cijeloživotnom učenju

	MJERE / AKTIVNOSTI 2017	REZULTAT INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
3.1.1.	Organizovanje različitih aktivnosti (Manifestacija: "Dani obrazovanja odraslih" i dr.) u cilju promovisanja obrazovanja odraslih	Okrugli stolovi, predavanja i dr.	MP/CSO	2.000,00 €
3.1.2.	Unapređenje procedura priznavanja neformalnog i informalnog učenja	Unapređeni propisi koji uređuju procedure priznavanja neformalnog i	MP/CSO/MRSS/C	Redovne aktivnosti

		informalnog učenja (Izmijenjen Zakon o nacionalnim stručnim kvalifikacijama i odgovarajući pravilnici)		
3.1.3.	Andragoško osposobljavanje kadra koji radi u obrazovanju odraslih i izrada andragoškog priručnika za nastavnike koji realizuju drugi ciklus osnovne škole za odrasle	Broj andragoški osposobljenih nastavn Izrađen andragoški priručnik ika/ca	CSOMP/ZZŠ, Organizatori obrazovanja odraslih	1.000,00 € EPALE projekat
3.1.4.	Podrška školama radi širenja mreže organizatora obrazovanja odraslih koji posjeduju licencu za realizaciju programa	Povećanje broja osnovanih licenciranih organizatora obrazovanja za 10%	MP/ Organizatori obrazovanja odraslih	Redovne aktivnosti
3.1.5.	Poboljšanje obrazovne ponude za različite ciljne grupe	Urađeno najmanje deset programa za različite ciljne grupe	CSO/škole	-
3.1.6.	Sprovodenje programa karijerne orientacije u stručnim školama	Program obuke završilo najmanje 100 nastavnika	MP/CSO, Zavod za školstvo	-
3.1.7.	Promovisanje stučnog obrazovanja orijentisanog prema potrebama tržista rada i strateškim opredjeljenjima Crne Gore	Broj promotivnih aktivnosti kod različitih ciljnih grupa	CSO/MP,IC	10.000,00 €
3.1.8.	Analiza stanja obrazovanja odraslih u cilju jačanja ovog segmenta obrazovnog sistema	Date preporuke za unapređenje stanja i oblasti u obrazovanju odraslih	CSO/MP/PKCG/U PCG/Sindikati, lokalne samouprave, NVO, licencirani organizatori	-

Cilj 2: Unapređenje kvaliteta obrazovanja na svim nivoima i usaglašavanje sa potrebama tržista rada

	MJERE / AKTIVNOSTI 2017	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
3.2.1.	Obuka sektorskih komisija za predviđanje potreba za vještinama i za pisanje ishoda učenja	Obućeno najmanje pet sektorskih komisija za predviđanje potreba za vještinama i za pisanje ishoda učenja	MP/CSO	Redovne aktivnosti
3.2.2.	Sprovođenje istraživanja i utvrđivanje potreba za revizijom postojećih ili izradom novih kvalifikacija od strane sektorskih komisija.	Utvrđeni prioriteti za pripremu programa za školsku 2018/2019. godinu.	MP/CSO	Redovne aktivnosti
3.2.3	Priprema standarda zanimanja, standard kvalifikacija i ispitnih kataloga	Urađeno najmanje 20 standarda zanimanja, 10 standarda kvalifikacija	CSO/sektorske komisije, Savjet za kvalifikacije	IPA
3.2.4.	Priprema programa obrazovanja za odrasle i ispitnih kataloga za sticanje stručnih kvalifikacija	Urađeno najmanje 10 posebnih programa i 10 ispitnih kataloga	CSO/sektorske komisije, Savjet za kvalifikacije	-
3.2.5.	Priprema modularizovanih obrazovnih programa za nivoe II-V	Urađeno najmanje 10 modularizovanih programa	CSO/ Odbor za stručno obrazovanje, Nacionalni savjet za obrazovanje	IPA
3.2.6.	Prilagođavanje obrazovnih programa licima sa posebnim obrazovnim potrebama u cilju njihovog lakšeg uključivanja na tržište rada	Broj prilagođenih obrazovnih programa	CSO/MP	7.000,00
3.2.7.	Unapređenje preduzetničkih vještina učenika/polaznika u cilju njihovog samostalnog uključivanja na tržište rada po završetku školovanja	Broj realizovanih aktivnosti u cilju unapređenja preduzetničkih vještina učenika / polaznika	CSO / poslodavci	2.000,00€
3.2.8.	Organizovanje dvije radionice za sticanje preduzetničkih znanja i vještina za nezaposlene žene i izrada Vodiča za otpočinjanje	Oko 30 nezaposlenih žena iz opštine Rožaje će steći znanja i		-

	biznisa	vještine iz preduzetništva Pripremljen i odštampan Vodič za otpočinjanje biznisa	UPCG, opština Rožaje	
--	---------	---	----------------------	--

PRIORITET 4: Promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva

Cilj 1: Unapređenje socijalne inkluzije i sistema socijalne i dječje zaštite, u cilju bolje pokrivenosti i aktivacije ranjivih grupa

	MJERE / AKTIVNOSTI 2017	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
3.1.1.	Unapređenje saradnje kroz provođenje zajedničkih obuka CSR i ZZZCG, kada je u pitanju uključivanje teže zapošljvih lica na tržište rada	Unaprijeđene vještine 40 službenika u ZZZCG i CSR za pružanje relevantne pomoći osobama s invaliditetom i RE populaciji u cilju unaprijeđenja njihove zapošljivosti i socijalne integracije. 8-10 predstavnika ZZZCG i CSR učestvovali u studijskoj posjeti nekoj od država članica EU, u cilju razmjene dobrih	MRSS/ CSR/ ZZZCG	-

		praksi		
3.1.2.	Unapređenje stručnih znanja zaposlenih u CSR putem sprovođenja akreditovanih programa obuke	Sprovedeni akreditovani programi obuke zaposlenih u CSR	Zavod za socijalnu i dječju zaštitu/CSR	Redovne aktivnosti
3.1.3.	Sprovođenje mjera socijalne uključenosti radno sposobnih korisnika materijalnog obezbeđenja	Izrađeni i sprovedeni individualni planovi aktivacije radno sposobnih korisnika materijalnog obezbeđenja	MRSS/CSR/ZZZ/ socijalni partneri	Redovne aktivnosti
3.1.4.	Razvoj usluga socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou	Obuhvat uslugama socijalne i dječje zaštite/broj korisnika/ca	MRSS/Lokalne samouprace/Lice ncirani pružaoci usluga socijalne i dječje zaštite	2,610,000,00€
3.1.5.	Revizija Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti	Utvrđen predlog zakona	MRSS	-

Cilj 2: Integracija u obrazovanju i zapošljavanju lica sa invaliditetom

MJERE / AKTIVNOSTI 2017	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
3.2.1. Uključivanje lica sa invaliditetom u mjere aktivne politike zapošljavanja	50 lica uključeno u programe	ZZZCG	50.000,00 €
3.2.2. Rad komisije za profesionalnu rehabilitaciju	Izveštaji o radu komisije	ZZZCG	100.000,00 €
3.2.3. Sprovođenje mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije lica sa invaliditetom	450 lica uključeno u mjere i aktivnosti	ZZZCG/ poslodavci	300.000,00 €
3.2.4. Finansiranje grant šema za podsticanje zapošljavanja lica sa invaliditetom	500 lica uključeno	ZZZCG	3.000.000,00 €

3.2.5.	Unapređenje zapošljavanja lica sa invaliditetom kroz subvencioniranje zapošljavanja lica sa invaliditetom	380 lica uključeno u aktivnost	ZZZCG	1.500.000,00 €
3.2.6.	Analiza o mogućnosti definisanja statusa Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom kao posebnog pravnog lica	Zaključci i preporuke analize	MRSS	20.000,00€

Cilj 3: Uključivanje društveno ranjivih grupa na tržište rada

	MJERE / AKTIVNOSTI 2017	REZULTAT INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
3.3.1.	Nastavak programa subvencionisanog zapošljavanja teže zapošljivih lica kroz Uredbu o subvencionisanju određenih kategorija nezaposlenih lica	Broj zaposlenih po uredbi o subvencionisanju	PU	-
3.3.2.	Realizacija programa obrazovanja, za sticanje stručne kvalifikacije za RE populaciju	10 lica uključeno u programe	ZZZCG	10.000,00 €
3.3.3.	Realizacija programa javnih radova za RE populaciju	50 lica uključeno u program	ZZZCG	40.000,00 €

Dio IV. Potrebna finansijska sredstva za realizaciju aktivnosti Akcionog plana

Finansijski okvir za realizaciju aktivnosti iz Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu, definisan je Predlogom Zakona o budžetu za 2017. godinu, po pojedinim institucijama na sljedeći način:

I Sredstva planirana kod Ministarstva rada i socijalnog staraњa	2.974.834,00€
II Sredstva planirana kod ZZZCG	4.115.000,00€
II-1 Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom.....	4.970.000,00€
III Sredstva opredijeljena kod Ministarstva ekonomije.....	207.000,00€
IV Sredstva planirana kod Ministarstva prosvjete	22.000,00€
V Sredstva planirana kod Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja.....	60.000,00€
VI Sekretarjat za razvojne projekte/budžet Vlade CG.....	1.300.000,00€
VII Sredstva iz IPA fondova.....	2.298.884,00€